

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Ondřeje Mrákoty, soudce Zdeňka Kühna a soudkyně Michaely Bejčkové v právní věci žalobců: **a) E. M., b) A. M.**, oba zastoupeni Mgr. Danielou Menclovou, advokátkou se sídlem Prešovská 337/6, Plzeň, proti žalovanému: **Ministerstvo vnitra**, se sídlem Nad Štolou 3, Praha 7, proti rozhodnutím žalovaného ze dne 31. 3. 2016, čj. OAM-1-645/VL-10-ZA14-R3-2007, a čj. OAM-1-644/VL-10-ZA14-R3-2007, v řízení o kasační stížnosti žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 4. 2018, čj. 29 Az 22/2016-62,

t a k t o :

- I. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 4. 2018, čj. 29 Az 22/2016-62, **se ruší.**
- II. Rozhodnutí žalovaného ze dne 31. 3. 2016, čj. OAM-1-645/VL-10-ZA14-R3-2007, a čj. OAM-1-644/VL-10-ZA14-R3-2007, **se ruší** a věci **se vrací** žalovanému k dalšímu řízení.
- III. Žádný z účastníků řízení **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.
- IV. Ustanovené zástupkyni žalobců Mgr. Daniele Menclové, advokátce, **se přiznává** odměna a náhrada hotových výdajů ve výši **10 520 Kč**, která bude proplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do 60 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] Dne 11. 8. 2007 žalobci přicestovali do ČR bez platného oprávnění k pobytu na území ČR. Dne 12. 8. 2007 požádali o udělení mezinárodní ochrany.

[2] Rozhodnutími ze dne 6. 2. 2008 žalovaný neudělil žalobcům mezinárodní ochranu dle § 12 až § 14b zákona č. 325/1999 Sb., o azylu. Proti rozhodnutím žalovaného podali žalobci žaloby u krajského soudu, který je zamítl jako nedůvodné rozsudky ze dne 20. 10. 2008, čj. 29 Az 8/2008-79 a čj. 29 Az 9/2008-80. Proti rozsudkům podali žalobci kasační stížnosti, kterým NSS vyhověl a rozsudky ze dne 22. 4. 2009, čj. 7 Azs 28/2009-121 a čj. 7 Azs 29/2009 127, napadené rozsudky krajského soudu zrušil a věci mu vrátil k dalšímu řízení. Důvodem zrušení rozsudků krajského soudu byla podle NSS zejména skutečnost, že krajský soud se nijak nevypořádal s důkazy navrženými žalobci, které mohly mít dopad na posouzení projednávaných věcí.

[3] Rozsudky ze dne 11. 1. 2010, čj. 29 Az 8/2008-154 a čj. 29 Az 9/2008-190, krajský soud obě rozhodnutí žalovaného zrušil a věci mu vrátil k dalšímu řízení. Krajský soud žalovanému uložil, aby se podrobněji zabýval problémy etnicky smíšených manželství v zemi původu žalobců, které popisují listiny provedené krajským soudem k důkazu, a v případě žalobkyně také tím, zda je její návrat do země původu bezpečný.

[4] Rozhodnutími ze dne 20. 3. 2012 žalovaný opětovně neudělil žalobcům mezinárodní ochranu dle § 12 až § 14b zákona o azylu. Proti rozhodnutím žalovaného podali žalobci žaloby u krajského soudu, který je rozsudky ze dne 21. 1. 2013, čj. 29 Az 10/2012-98 a čj. 29 Az 9/2012-78, v rozsahu výroku o neudělení mezinárodní ochrany podle § 12 až § 14 zákona o azylu zamítl a v rozsahu výroku o neudělení mezinárodní ochrany podle § 14a a § 14b zákona o azylu žalobě vyhověl, obě rozhodnutí žalovaného zrušil a věci mu vrátil k dalšímu řízení. Proti rozsudku krajského soudu podali žalobci i žalovaný kasační stížnosti. Rozsudky ze dne 11. 7. 2013, čj. 7 Azs 6/2013-105, a ze dne 29. 8. 2013, čj. 4 Azs 9/2013-82, NSS zrušil rozsudky krajského soudu a věci mu vrátil k dalšímu řízení.

[5] Rozsudky ze dne 12. 1. 2015, čj. 29 Az 10/2012-194 a čj. 29 Az 9/2012-181, krajský soud obě rozhodnutí žalovaného zrušil a věci mu vrátil k dalšímu řízení. Proti rozhodnutí ve věci žalobkyně podal žalovaný kasační stížnost, kterou NSS odmítl jako nepřijatelnou usnesením ze dne 31. 3. 2015, čj. 4 Azs 31/2015-23.

[6] Rozhodnutími ze dne 31. 3. 2016 žalovaný znovu neudělil žalobcům mezinárodní ochranu dle § 12 až § 14b zákona o azylu.

[7] Žalobci podali proti posledně zmíněným rozhodnutím žalovaného žaloby ke krajskému soudu, který obě řízení spojil k společnému projednání a žaloby zamítl v záhlaví označeným rozsudkem. Krajský soud se ztotožnil se závěry žalovaného a konstatoval, že na uvedených závěrech nic nemění ani aktualizovaná zpráva Ministerstva zahraničních věcí ze dne 7. 1. 2018, kterou si od MZV k případu žalobců vyžádal.

II. Podstatný obsah kasační stížnosti, vyjádření žalovaného

[8] Proti rozsudku krajského soudu podali žalobci (stěžovatelé) kasační stížnost z důvodů, které podřadili pod § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) s. ř. s. Podle stěžovatelů je kasační stížnost přijatelná, protože se týká otázek, které dosud nebyly judikaturou řešeny, a rozsudek krajského soudu vykazuje zásadní vady, jež mohly mít dopad do

pokračování

hmotněprávního postavení stěžovatelů.

[9] Stěžovatelé namítli, že krajský soud se nevyjádřil ke zprávám a článkům, ke kterým v žalobě uvedli internetové odkazy, nijak je nevzal v úvahu a nezdůvodnil, proč je neprovedl k důkazu. Krajský soud se nezabýval ani vyjádřením doc. K. z Amnesty International.

[10] Dále namítli nesprávné posouzení (ne)existence důvodu udělení azylu podle § 12 písm. b) zákona o azylu. Podle stěžovatelů by stěžovatelka byla kvůli své arménské národnosti, kterou má po otci, v Ázerbájdžánu vystavena obavám z prozrazení její národnosti a silnému psychickému tlaku, který dosahuje intenzity pronásledování. Žalovaný a krajský soud opomenuli část zprávy, že pokud by stěžovatelka měla arménský pas, nemá žádnou šanci se do země dostat a tuto šanci by neměla, ani kdyby měla pas jiné země a ázerbájdžánské orgány by zjistily, že je Arménka. Pokud by byla prozrazena arménská národnost stěžovatelky, mělo by to za následek její diskriminaci pro národnostní původ a odmítnutí účinné ochrany ze strany ázerbájdžánských státních orgánů. Podle žalovaného a krajského soudu není prokázáno, že by ázerbájdžánské státní orgány hleděly na stěžovatelku jako na Arménku; v předchozím občanském průkazu však měla uvedenu arménskou národnost. V případě pochybností měl žalovaný rozhodnout ve prospěch stěžovatelky.

[11] Závěry žalovaného, které převzal krajský soud, že pokud žena - Arménka přijme příjmení svého manžela, je tím ochráněna, jsou podle stěžovatelů v rozporu se zprávou MZV o dodržování lidských práv v Ázerbájdžánu ze dne 15. 10. 2014. Skutečnost, že již v Ázerbájdžánu nejsou uzavírána nová smíšená manželství, svědčí o tom, že stěžovatelé by v případě návratu byli vystaveni psychickému nátlaku. Tomu nasvědčuje také nová zpráva MZV ze dne 17. 1. 2018, podle které nelze zcela vyloučit diskriminační tendence vůči stěžovatelům v případě jejich návratu, jejich integrace by po dlouhé době byla složitá a žádost o azyl by mohla být brána jako pohanění dobrého jména země v zahraničí, což by s sebou mohlo nést šikanu při vyřizování dokumentů, shánění práce apod. Také podle zprávy Evropské komise proti rasismu a intoleranci z března 2011 mohou osoby smíšeného arménského původu čelit diskriminaci.

[12] Stěžovatelka tvrdila, že byla vystavena psychickému nátlaku ze strany sousedů, obrátila se o pomoc na policistu, který jí však sdělil, že nemůže nic dělat. Zjevně tak byla projevena neschopnost či neochota státní moci jakkoliv zasáhnout ve prospěch stěžovatelky. Z výpovědi stěžovatele plyne, že při opouštění Ázerbájdžánu byli nuceni opustit vlak, byly jim odebrány doklady a stěžovatel byl státními orgány (pohraničníky) osočován, že se zastává Arménky, a byl fyzicky napaden. Na žádosti stěžovatelů o vystavení dokladů státní orgány vůbec nereagovaly, z čehož je zjevná neochota poskytnout stěžovatelům ochranu před pronásledováním. Podle zpráv MZV je poskytnutí účinné ochrany ze strany země původu značně diskutabilní a o diskriminaci Arménů v Ázerbájdžánu hovoří i zpráva Ministerstva zahraničí USA ze dne 25. 6. 2015.

[13] Stěžovatelé namítli také nesprávné posouzení splnění podmínek pro udělení humanitárního azylu podle § 14 zákona o azylu. Ze zpráv MZV ze dne 15. 10. 2014

a ze dne 17. 1. 2018 a ze zprávy Evropské komise z března 2011 jednoznačně plyne, že humanitární azyl měl být stěžovatelům udělen.

[14] Podle stěžovatelů byly nesprávně posouzeny rovněž podmínky pro udělení doplňkové ochrany podle § 14a zákona o azylu. V zemi původu již 20 let probíhá válečný konflikt mezi Arménií a Ázerbájdžánem o území Náhorního Karabachu; v zemi jsou navíc ekonomické problémy, od kterých stát odvádí pozornost k Arménům. Žalovaný vycházel ze zprávy MZV ze dne 14. 12. 2010 a neopatřil si aktuální podklady o eskalaci konfliktu. V případě návratu by stěžovatelům byl znemožněn výkon práva na soukromý a rodinný život.

[15] Po stěžovatelích nelze požadovat, aby se do země původu vraceli s tím, že nesmí v žádném případě prozradit původ stěžovatelky. Je vyloučeno, aby stěžovatelům nebyla udělena mezinárodní ochrana (azyl) či doplňková ochrana s pouhým odkazem na to, že stěžovatelka nemusí v žádné souvislosti svůj smíšený původ uvádět a vystavovat se tak diskriminaci.

[16] Stěžovatelé navrhli, aby NSS rozsudek krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

[17] Žalovaný se ztotožnil s názorem krajského soudu a odkázal na své rozhodnutí a napadený rozsudek. Navrhl, aby NSS kasační stížnost zamítl.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[18] Ve věcech mezinárodní ochrany se NSS po posouzení přípustnosti kasační stížnosti v souladu s § 104a s. ř. s. zabývá otázkou, zda kasační stížnost svým významem podstatně přesahuje zájmy stěžovatelů. Není-li tomu tak, NSS takovou kasační stížnost odmítne jako nepřijatelnou (viz usnesení NSS ze dne 26. 4. 2006, čj. 1 Azs 13/2006-39, č. 933/2006 Sb. NSS). O případ přijatelnosti kasační stížnosti se může jednat mj. tehdy, pokud by bylo v napadeném rozhodnutí krajského soudu shledáno zásadní pochybení, které mohlo mít dopad do právního postavení stěžovatelů. V nyní projednávané věci stěžovatelé namítali nesprávné právní posouzení podmínek pro udělení mezinárodní ochrany ve smyslu příslušných ustanovení zákona o azylu, jakož i nesprávné vyhodnocení skutkového stavu. Stěžovatelé tedy namítají taková zásadní pochybení krajského soudu, která by mohla mít dopad do jejich hmotně právního postavení a která nelze z hlediska posouzení přijatelnosti kasační stížnosti *prima facie* vyloučit. NSS proto dospěl k závěru, že kasační stížnost je přijatelná.

[19] Kasační stížnost je důvodná.

[20] Nejprve je třeba konstatovat, že řízení u krajského soudu bylo zatíženo vadou, ke které NSS musí přihlížet z úřední povinnosti. Krajský soud v napadeném rozsudku zjevně vycházel z informace MZV ze dne 17. 1. 2018 k současné podobě ázerbájdžánsko-arménských vztahů, kterou si od MZV v průběhu soudního řízení sám vyžádal. Ve věci však nenařídil jednání, na kterém by listinu provedl k důkazu. NSS připomíná, že provede-li krajský soud dokazování listinnými důkazy bez nařízení jednání, trpí jeho rozhodnutí

pokračování

jinou vadou řízení před soudem, jež mohla mít vliv na zákonnost rozhodnutí a je důvodem pro zrušení tohoto rozhodnutí podle § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. Uvedené platí i tehdy, pokud účastníci řízení souhlasili s rozhodnutím o věci samé bez nařízení jednání (viz rozsudek NSS ze dne 14. 7. 2005, čj. 3 Azs 103/2005-76, č. 687/2005 Sb. NSS). Tato vada však sama o sobě nebrání přezkumu kasačních námitek stěžovatelů, neboť pro skutkové i právní posouzení věci obsahuje správní spis dostatek podkladů.

[21] Stěžovatelé nejprve namítali, že krajský soud se nijak nevyjádřil k důkazům (internetovým zprávám a článkům) předkládaným k žalobě a nezdůvodnil, proč je neprovedl. Tato kasační námitka není důvodná. V bodě 11. rozsudku krajský soud konstatoval, že při dosavadních jednáních postupně provedl množství důkazů předložených stěžovateli, což považoval za dostatečné. Zprávy a články navržené stěžovateli v podání ze dne 25. 5. 2016 měly podporovat námitky o tom, že v Náhorním Karabachu stále eskalují spory, o čemž však krajský soud neměl pochybnosti. Podrobný popis jednotlivých incidentů v dané oblasti však na konkrétní situaci stěžovatelů nemá podle krajského soudu vliv. Z napadeného rozsudku je zřejmé, že krajský soud navržené důkazy neprovedl, neboť to považoval za nadbytečné. NSS uzavírá, že krajský soud vyložil důvody, proč důkazy neprovedl, resp. jak s nimi bylo naloženo.

[22] K přípisu doc. K, krajský soud v bodě 25. rozsudku připomněl, že ten byl v předcházejícím soudním řízení proveden a žalovaný byl zavázán, aby se jím zabýval, což učinil na str. 7 napadeného rozhodnutí. Krajský soud si tedy byl vědom existence uvedeného podkladu, již se však nezabýval jeho obsahem a stejně jako žalovaný se s ním řádně nevypořádal (podrobněji viz níže). Kasační námitka nevypořádání přípisu doc. K, je tedy důvodná.

[23] Stěžovatelé dále namítli nesprávné posouzení důvodů pro udělení azylu podle § 12 písm. b) zákona o azylu, humanitárního azylu podle § 14 zákona o azylu a doplňkové ochrany podle § 14a zákona o azylu.

[24] V pohovorech k žádosti o udělení mezinárodní ochrany a doplňujících pohovorech stěžovatelé konzistentně tvrdili, že po vypuknutí ázerbájdžánsko-arménského konfliktu v Náhorním Karabachu v roce 1991 začali mít problémy, protože stěžovatelka je Arménka (má arménského otce a ázerbájdžánskou matku, její rodné příjmení bylo arménské – A.). Přestali se s ní bavit lidé v práci, sousedi jí nadávali, bouchali na dveře bytu a dokonce je chtěli vylomit, fyzicky na ni útočili - vše se stupňovalo a stávalo nesnesitelným. Z Karabachu museli utéct tamní Ázerbájdžánci, kteří přišli do Baku a začali vyhánět Armény, zabírat jejich byty apod. Právě ti na stěžovatelku dle jejího vyjádření útočili. Stěžovatelka kvůli psychickému nátlaku odešla ze zaměstnání (pracovala jako zdravotní sestra). Nemohla jít v klidu ani nakoupit a stěžovatel nemohl být stále s ní, protože pracoval. Místní okrskář stěžovatelům sdělil, že jim nelze pomoci, že stěžovatelce jako Arménce lidé nedají pokoj a bude lepší, pokud odjedou. Podle stěžovatelky okrskář řekl, že takových případů je více a nic se nedá dělat, „protože to je jako vlna“, policie údajně byla bezmocná. Na jiné orgány se neobraceli, jelikož „když jim nemohl pomoci okrskář - policie, tak už nikdo“; okrskář je tam „nejvyšší moc, všechno kontroluje, o všem ví a rozhoduje, a když řekne, že něco nejde, prostě to nejde“. Stěžovatel sám žádné problémy neměl, neboť je

Ázerbájdžánec. V prosinci 1991 odjeli z vlasti do Ruska, kde žili 16 let s rodiči stěžovatelky. Status uprchlíka v Rusku neměli, protože k tomu bylo třeba dokladů, kterými nedisponovali. Stěžovatelé mají pouze oddací list a rodný list stěžovatelky, ostatní doklady jim sebrali pohraničníci při kontrole na hranicích s Ruskem, kde došlo k potyčce (pohraničníci stěžovateli vyčítali, že se zastává Arménky a převáží ji do Ruska). Stěžovatelé se vícekrát obraceli na státní orgány kvůli vydání nových dokladů, úřady jim však nikdy neodpověděly. Cesta do Ázerbájdžánu za účelem vyřízení dokladů nebyla myslitelná; také do Moskvy se jako osoby bez dokladů a pobytového oprávnění obávali jet. V Rusku se jejich situace zhoršila po vypuknutí čečenské války, všechny osoby kavkazské národnosti byly kontrolovány; stěžovatelé museli ruské orgány uplácet. Po čase se rozhodli odejít také z Ruska, kde nemohli normálně žít (například se jít pobavit do města). Do Ázerbájdžánu by se spolu nemohli vrátit, protože stěžovatelka by byla deportována do Arménie. Podle stěžovatele by si ázerbájdžánské orgány mohly v počítači a archivu dohledat původ i rodné příjmení stěžovatelky. Případný návrat na jiné místo v zemi původu než do Baku by podle stěžovatele znamenal život ve strachu. V zemi původu žije matka stěžovatele a jeho tety, ale s nikým nejsou v kontaktu.

[25] NSS pro úplnost připomíná, že pokud se žadatelé o mezinárodní ochranu po celou dobu řízení ve věci mezinárodní ochrany drží jedné dějové linie, jejich výpovědi lze i přes drobné nesrovnalosti označit za konzistentní a za souladné s dostupnými informacemi o zemi původu, pak je třeba z takových výpovědí vycházet (srov. rozsudek NSS ze dne 24. 7. 2008, čj. 2 Azs 49/2008-83).

[26] Ve správním spise jsou založeny následující zprávy, na které žalovaný v napadených rozhodnutích ze dne 31. 3. 2016 sice výslovně neodkázal, ale ze kterých dle NSS plynou podstatné informace, jež se týkají situace v Ázerbájdžánu v době odchodu stěžovatelů ze země a následného tamního společenského vývoje. Ze zprávy UNHCR o Ázerbájdžánu ze září 2003 plyne, že konflikt v Náhorním Karabachu vedl k násilí vážné intenzity proti Arménům v Baku, kde stěžovatelé bydleli před odchodem z vlasti. V důsledku uvedeného opustila valná většina obyvatel arménského původu Ázerbájdžán. U osob arménského původu, které odešly do jiných částí bývalého SSSR, „*bude v případě jejich sekundárního pohybu třeba pečlivě vypracovat analýzu každého z případů, jež posoudí další potřebu ochrany*“. Diskriminace Arménů v Ázerbájdžánu není oficiální politikou, je však tolerována. Sama o sobě není perzekucí, ale v individuálních případech je možné, že kumulativní efekt jí může dosáhnout. Podle zprávy (byť je z roku 2003) nebudou osoby arménského původu s největší pravděpodobností přijaty zpět do Ázerbájdžánu, pokud by byly deportovány ze země, kde požádaly o azyl. Z informace UNHCR ze dne 3. 5. 2005 plyne, že od počátku konfliktu s Arménií ázerbájdžánští uprchlíci a vnitřně vysídlené osoby nezákonně zabírali obydlí Arménů a osob řadících se k ohroženým skupinám. Policie, úřady či soudy však odmítaly zasáhnout a případná soudní nařízení o povinnosti vystěhovat se byla odkládána „*až do doby osvobození Karabachu od okupace*“. Po vypuknutí konfliktu v Náhorním Karabachu měla diskriminace různých forem značný negativní dopad na Armény a smíšená manželství, mnoho z nich přiměla k odchodu z Ázerbájdžánu. Případy diskriminace jsou pravidelně hlášeny. Z informace MV Velké Británie ze dne 4. 12. 2006 plyne, že diskriminace Arménů existuje v oblasti zaměstnání, vzdělání a bydlení (viz též zprávu MZV USA ze dne 6. 3. 2007), nelze ji však obecně označit za perzekuci dle čl. 3 Evropské úmluvy o lidských právech (což podle NSS nevylučuje konkrétní případy, ve

pokračování

kterých k azylově relevantnímu pronásledování mohlo docházet). Podle informace MZV Nizozemska z července 2004 nelze o diskriminaci Arménů ze strany státních orgánů již řadu let hovořit, avšak jsou známy případy, kdy etničtí Arméni byli například v sousedské při znevýhodňování a nepřímou diskriminováni; nelze vyloučit, že ázerbájdžánské orgány jsou „méně nakloněny“ k poskytování pomoci etnickým Arménům. Z informace MZV ze dne 14. 12. 2010 plyne, že oficiálně osoby arménského původu diskriminovány nejsou, v praktické rovině se však s problémy mohou setkávat; vždy záleží na posouzení individuálního případu. Proces návratu Ázerbájdžánců arménského původu do země by mohl být značně složitý, v některých případech pak zcela nemožný s ohledem na byrokratické překážky.

[27] Stěžovatelé v řízení před krajským soudem, které předcházelo vydání nyní napadených rozhodnutí žalovaného, předložili vyjádření doc. K. z Amnesty International ze dne 9. 5. 2014, v němž doc. K. popisuje, že postavení Arménů je kvůli konfliktu v Náhorním Karabachu velmi obtížné. Jsou vystaveni nejen diskriminaci ze strany místních úřadů a většinové ázerbájdžánské společnosti, ale zároveň jsou terčem útoků vyplývajících z frustrace ázerbájdžánských vyhnanců z Karabachu. Uvedené problémy umocňuje situace v Ázerbájdžánu, který nedosahuje standardů právního státu západního typu a je v něm omezena vymahatelnost práva. V důsledku toho se občané nemohou účinně bránit proti útokům na jejich integritu, např. proti rasově motivovaným napadením. O situaci v Ázerbájdžánu se doc. K. osobně přesvědčil jako člen pozorovatelské mise OBSE v roce 2003. Podobně nejsou pro stěžovatele příznivé ani poměry v Rusku, kde uprchlíci žijí ve strachu z násilné deportace, jsou oběťmi rasových útoků a systematické diskriminace ze strany většinové ruské společnosti (což bylo umocněno rusko-čečenským konfliktem).

[28] V napadených rozhodnutích žalovaný výslovně odkázal na novější zprávy o zemi původu z roku 2015 a 2016. Ze zprávy MZV USA o dodržování lidských práv ze dne 25. 6. 2015 plyne, že někteří z 20 000 až 30 000 Arménů žijících v Ázerbájdžánu se setkávali s diskriminací v zaměstnání, bydlení a poskytování sociálních služeb. Někteří tajili svou etnickou příslušnost tím, že si změnili etnické označení v cestovním pase. V průběhu roku se neobjevily žádné zprávy o násilí vůči Arménům. Podle informace MZV ze dne 26. 2. 2016 žije v Ázerbájdžánu několik desítek tisíc arménsko-ázerbájdžánských manželství, téměř výlučně se jedná o variantu manžel Ázerbájdžánec - manželka Arménka. Ženy mají ázerbájdžánské pasy a pod ochranou manžela nemají problémy, avšak občas se otázka národnosti „objeví v diskriminačním či skandalizačním kontextu“. Nelze vyloučit ani diskriminaci v profesní kariéře. Jedná se výhradně o manželství uzavřená do roku 1991 a stále více hraje kladnou roli faktor času. Pokud by žena měla arménský pas, nemá žádnou šanci se dostat ze zahraničí zpět do Ázerbájdžánu, ani kdyby měla pas jiné země a státní orgány zjistily, že je Arménka. Pokud má žena ázerbájdžánský pas vydaný po roce 1991, problém by mít neměla. Národnost se v Ázerbájdžánu do vnitřního ani zahraničního pasu nezapisuje, je ale uvedena v rodném listě. Z výroční zprávy Human Rights Watch 2016 ze dne 27. 1. 2016 plyne, že v zemi došlo k „regresi v oblasti lidských práv a základních svobod“. Ze zpráv z Infobanky ČTK ze dne 28. 9. 2015 a 19. 12. 2015 plyne, že vojenské střety mezi Ázerbájdžánem a Arménií se v roce 2015 vyostřily.

[29] Žalovaný v napadených rozhodnutích uvedl ve vztahu k § 12 písm. b) zákona o azylu, že ani v době odchodu z vlasti nedosahovaly potíže stěžovatelů azylově relevantní intenzity a opakovanosti, navíc již uplynulo značné časové období. Arméni mohou být v Ázerbájdžánu diskriminováni, ale ne v azylově relevantní míře. Stěžovatelka je smíšeného původu (není tedy etnickou Arménkou) a jeden z jejích rodičů má ázerbájdžánskou národnost, proto i ona ji může mít a vyhnout se tak problémům. Navíc má ázerbájdžánské příjmení po manželovi a při odjezdu z vlasti měla doklady s ázerbájdžánským příjmením. Stěžovatelka tvrdila ústrky výhradně ze strany soukromých osob, avšak kromě jediného pohovoru s místním okrskářem nevyvinula žádnou snahu o ochranu svých práv ve vlasti. Může ji ochránit její ázerbájdžánský manžel, protože aktuální zprávy ze země původu hovoří o téměř bezproblémovém životě smíšených manželství ve městě Baku. Nelze vyloučit, že by se žalobkyně po návratu potkala s osobami z minulosti, to však samo o sobě není azylově relevantní. Nadto jsou státní orgány schopny zajistit osobám arménské národnosti ochranu před útoky ze strany Ázerbájdžánců. Stěžovatelé mají reálnou možnost získat ázerbájdžánské cestovní doklady a doklady totožnosti. Podle žalovaného stěžovatelé nesplňují ani podmínky pro udělení humanitárního azylu podle § 14 zákona o azylu. Mají možnost integrovat se zpět v zemi původu a najít si tam zaměstnání. Jsou zdraví a stěžovatelka již 25 let užívá ázerbájdžánské příjmení. Žalovaný neshledal ani důvod pro udělení doplňkové ochrany podle § 14a zákona o azylu. Nebude-li stěžovatelka chtít, nemusí v žádné souvislosti svůj smíšený původ uvádět a vystavovat se tak případné diskriminaci ze strany Ázerbájdžánců. Může ji ochránit její manžel, ochranu jí mohou poskytnout i ázerbájdžánské orgány. Konflikt v Náhorním Karabachu se nemění a nemá zásadní dopad na situaci občanů žijících mimo toto území. Svůj soukromý a rodinný život mohou stěžovatelé realizovat ve své vlasti. Krajský soud se v napadeném rozsudku ztotožnil se všemi závěry žalovaného.

[30] Podle § 12 písm. b) zákona o azylu *se azyl cizinci udělí, bude-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že cizinec má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu [...] národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině [...] ve státě, jehož občanství má[.]*

[31] Podle rozsudku NSS ze dne 19. 5. 2004, čj. 5 Azs 63/2004-60, 364/2004 Sb. NSS určité sociální skupina ve smyslu citovaného ustanovení *„je skupina osob, která se vyznačuje objektivně společnou charakteristikou nebo kterou společnost alespoň takto vnímá. [...] I pouhá příslušnost k určité sociální skupině může být postačujícím důvodem pro udělení azylu; rozhodující je ovšem existence odůvodněného strachu z pronásledování, směřujícího vůči žadateli o azyl jako příslušníku určité sociální skupiny, jež podnikají úřady země, případně jež vychází od některých složek obyvatelstva, které nerespektují normy stanovené v zákonech dotyčné země, a úřady vědomě takové jednání tolerují, případně odmítají či jsou neschopné zajistit účinnou ochranu.“* Z rozsudku NSS ze dne 4. 12. 2013, čj. 1 Azs 18/2013-20, plyne, že v prostředí národnostního sporu dvou zemí může být původ ze smíšené rodiny azylově relevantním důvodem případného pronásledování. Jedná se buď o pronásledování z důvodu příslušnosti k určité sociální skupině (osob pocházejících z národnostně smíšených rodin), anebo přímo z důvodu národnosti [v praxi může být hranice mezi jednotlivými důvody pronásledování dle § 12 písm. b) zákona o azylu volná a může docházet k jejich překrývání].

pokračování

[32] Podle § 2 odst. 4 zákona o azylu se *pronásledováním rozumí závažné porušení lidských práv, jakož i opatření působící psychický nátlak nebo jiná obdobná jednání anebo jednání, která ve svém souběhu dosahují intenzity pronásledování, pokud jsou prováděna, podporována nebo trpěna původci pronásledování.*

[33] Z rozsudku NSS ze dne 14. 6. 2012, čj. 6 Azs 4/2012-67, plyne, že série ústrků, které samostatně nedosahují takové intenzity či systematickosti, aby je bylo možno považovat za azylově relevantní, může této intenzity dosahovat ve svém úhrnu (tzv. pronásledování na kumulativním základě).

[34] Podle § 2 odst. 6 zákona o azylu se *původcem pronásledování nebo vážné újmy rozumí státní orgán, strana nebo organizace ovládající stát nebo podstatnou část území státu, jebož je cizinec státním občanem nebo v němž měla osoba bez státního občanství poslední trvalé bydliště. Původcem pronásledování nebo vážné újmy se rozumí i soukromá osoba, pokud lze prokázat, že stát, strana nebo organizace, včetně mezinárodní organizace, kontrolující stát nebo podstatnou část jeho území nejsou schopny nebo ochotny odpovídajícím způsobem zajistit ochranu před pronásledováním nebo vážnou újmu.*

[35] V rozsudku ze dne 28. 5. 2009, čj. 5 Azs 36/2008-119, NSS konstatoval, že pro udělení azylu podle § 12 písm. b) zákona o azylu musí žadatel kumulativně splnit následující kritéria: (1) musí se nacházet mimo zemi svého původu; (2) musí mít odůvodněný strach; (3) jemu hrozící újma musí dosahovat intenzity pronásledování; (4) ochrana v zemi původu selhala; (5) musí být pronásledován z azylově relevantních důvodů; a (6) nesmí se na něj vztahovat vylučující klauzule (§ 15 zákona o azylu).

[36] Není sporu o tom, že první podmínka je u stěžovatelů splněna.

[37] Ve vztahu k druhé, třetí a páté podmínce NSS konstatuje, že žalovaný odhlédl od skutečné podstaty tvrzených obav stěžovatelů. Jejich jádro spočívalo v tom, že Ázerbájdžánci napadali stěžovatelku s ohledem na její arménské kořeny, třebaže je smíšeného původu, vdala se za Ázerbájdžánce a užívá ázerbájdžánské příjmení. Stěžovatelé uváděli, že se do země původu nemohou společně vrátit, protože ázerbájdžánsko-arménské vztahy jsou stále velmi napjaté. Žalovaný se zaměřil na posouzení *formální* možnosti stěžovatelky mít ázerbájdžánskou národnost a užívat ázerbájdžánské příjmení, aniž zohlednil skutečný problém, tedy že Ázerbájdžánci vnímali stěžovatelku jako osobu, jejíž původ je fakticky spjat s Arménií, a proto ji napadali; právě to bylo důvodem obav stěžovatelky. Žalovaný se dostatečně nezabýval ani tvrzením stěžovatelů, že původci pronásledování byli ázerbájdžánští uprchlíci z Arménie či Náhorního Karabachu, kteří zabírali byty Arménů.

[38] Podle NSS mají tvrzení stěžovatelů jednoznačnou oporu v podkladech rozhodnutí, které měl žalovaný v době vydání svých rozhodnutí k dispozici. Z nich vyplývá, že po vypuknutí konfliktu v Náhorním Karabachu se velmi zhoršily arménsko-ázerbájdžánské vztahy a naprostá většina osob arménské národnosti z Ázerbájdžánu odešla. Věrohodné je rovněž tvrzení stěžovatelů, že stěžovatelka byla z důvodu svých arménských kořenů napadána ázerbájdžánskými uprchlíky, kteří přišli z Arménie či Náhorního Karabachu (jak

plyne z judikatury uvedené výše, rozdíl mezi národností či příslušností stěžovatelky k sociální skupině osob se smíšeným původem či ze smíšených manželství není v tomto případě až tak podstatný). Stěžovatelka byla dle svých slov vystavena ústrkům v práci a psychickému a fyzickému násilí ze strany sousedů, resp. osob, které přišly do Baku. Intenzita „*vyčleňování*“ stěžovatelky ze společnosti a útoky Ázerbájdžánců nebyly ojedinělé a stupňovaly se (stěžovatelka opustila práci, bála se vycházet ven, jít nakoupit, lidé jí nadávali a fyzicky na ni útočili, schylovalo se také k jejímu napadení přímo v obydlí stěžovatelů). Ačkoliv z podkladů rozhodnutí plyne, že situace v Ázerbájdžánu se v průběhu let uklidnila a postavení osob arménské (resp. smíšené) národnosti se zlepšilo, nelze přehlédnout, že minimálně jednou z příčin klidnější situace je exodus Arménů z Ázerbájdžánu. Pokud v Ázerbájdžánu žije pouze zlomek osob arménského původu, logicky nedochází k problémům mezi Armény a Ázerbájdžánci v takové míře jako dříve. Podklady rovněž hovoří o tom, že je třeba posuzovat každý individuální případ a jeho konkrétní zvlášť. Z podkladů rozhodnutí zároveň plyne, že vstup Arménů do Ázerbájdžánu je přinejmenším komplikovaný, někdy nemožný. Ostatně nejsou uzavírána ani nová smíšená ázerbájdžánsko-arménská manželství. Konflikt v Náhorním Karabachu, který je hlavní příčinou nepřátelství obou národů, rozhodně nelze považovat za uzavřený. Ani v Rusku přitom stěžovatelé nežili v příznivých podmínkách, neboť pocházejí z kavkazské oblasti a nadto ani neměli příslušné doklady, což jim neumožňovalo získat status uprchlíka a vést řádný život bez neustálých kontrol, ústrků a úplatků.

[39] Z uvedeného je zřejmé, že stěžovatelé odcházeli z Ázerbájdžánu za vyostřené situace a jejich vztahy se sousedy - Ázerbájdžánci byly přinejmenším v některých případech nepřátelské a velmi napjaté. Nelze vyloučit, že v případě návratu do Ázerbájdžánu (pokud by byl vůbec možný) by ústrky stěžovatelky pokračovaly. Smíšený ázerbájdžánsko-arménský původ stěžovatelky by státní orgány i obyvatelé Ázerbájdžánu mohli odhalit, a to například v matrice nebo jiných archivech. Nelze opomenout ani to, že pohraničníci zabavili stěžovatelům při jejich odchodu do Ruska pasy a další doklady; také proto by mohl být smíšený původ stěžovatelky při vyřizování nových dokladů snadno odhalen. Z podkladů rozhodnutí dále plyne, že i v současnosti čelí osoby arménského původu (ke kterým NSS počítá také osoby smíšeného původu, jsou-li za Armény považovány) diskriminaci v oblasti zaměstnání, bydlení a poskytování sociálních služeb. Velké problémy mohou mít také při vyřizování nových dokladů. Žalovanému lze dát za pravdu v tom, že z podkladů rozhodnutí *v obecné rovině* vyplývá, že diskriminace osob arménského původu nedosahuje intenzity azylově relevantního pronásledování. V konkrétních případech však nelze vyloučit, že by k takové vysoké intenzitě mohlo dojít. Právě tak tomu je dle názoru NSS v případě stěžovatelky, která v současné době v Ázerbájdžánu není integrována, odjela z nepřátelského prostředí a bez dokladů. S vysokou mírou pravděpodobnosti by tedy u ní mohly nastat problémy již se samotným návratem do Ázerbájdžánu a mohly by jí hrozit také případné ústrky a diskriminace, které by se „*kumulovaly*“.

[40] Žalovaný v napadeném rozhodnutí konstatoval, že stěžovatelku může chránit její manžel, protože v Ázerbájdžánu stále žijí smíšená manželství, v nichž muž ženu ochrání. Některé zprávy o zemi původu sice v obecné rovině potvrzují tento názor, zároveň je však třeba poznamenat, že žalovaný nezohlednil konkrétní okolnosti případu stěžovatelů. Možnost ázerbájdžánského manžela ochránit jeho ženu totiž zjevně není bezvýjimečná.

pokračování

Například z informace MZV Nizozemska z července 2004 plyne, že arménské ženy ze smíšených manželství, které jsou chráněny jejich manželem, jsou *zcela integrovány* do společnosti a v mnoha případech se jedná o rodiny *vlivného* manžela; etničtí Arméni bez vlivné rodiny se mohou s problémy setkávat. Podle NSS nelze v případě stěžovatelů paušálně konstatovat, že stejně jako jiné smíšené páry mohou bez problémů žít v Ázerbájdžánu. Stěžovatelé již mnoho let v zemi nežijí a zcela jistě tak nejsou v tamní společnosti integrováni. V takové situaci nelze stěžovatele považovat za vlivného muže, resp. člena vlivné rodiny, který by v Ázerbájdžánu měl takové postavení, že je schopen stěžovatelku ochránit.

[41] Názor NSS o tom, že situace stěžovatelů by v případě jejich návratu byla značně nepříznivá, podporuje také vyjádření doc. K., které ovšem žalovaný i krajský soud pominuli.

[42] Ze všeho výše uvedeného podle NSS plyne, že druhá, třetí a pátá podmínka udělení azylu podle § 12 písm. b) zákona o azylu jsou v případě stěžovatelky splněny. Stěžovatelka sice není arménské národnosti, pochází ale ze smíšeného manželství a její rodné příjmení je arménské. Napjaté ázerbájdžánsko-arménské vztahy jsou v Ázerbájdžánu nadále realitou, která na osoby arménskému původu může mít (byť nepřímý) diskriminační dopad, tím spíše, nejsou-li v Ázerbájdžánu (vzhledem k odchodu ze země a letité nepřítomnosti) integrovány. Stěžovatelka v zemi původu čelila a v případě návratu by nadále mohla čelit ústrkům, které ve svém úhrnu znamenají tzv. pronásledování na kumulativním základě. Lze pak uvažovat buď o pronásledování z důvodu příslušnosti k sociální skupině (osob pocházejících ze smíšené ázerbájdžánsko-arménské rodiny), anebo přímo z důvodu národnosti.

[43] Ve vztahu k čtvrté podmínce pro udělení azylu dle § 12 písm. b) zákona o azylu, tj. selhání ochrany ve státě původu, je třeba konstatovat, že zákon o azylu je nutné vykládat eurokonformně, tedy v souladu se směrnicí Evropského a Parlamentu a Rady 2011/95/EU (tzv. kvalifikační směrnice). Podle čl. 7 odst. 2 kvalifikační směrnice *musí být ochrana před pronásledováním nebo vážnou újmu účinná a nesmí být pouze dočasná. Má se zpravidla za to, že taková ochrana je poskytována, jestliže subjekty uvedené v odst. 1 písm. a) a b) [tj. stát, ovládající strana nebo organizace] učiní přiměřené kroky k zabránění pronásledování nebo způsobení vážné újmy, mimo jiné zavedením účinného právního systému pro odhalování, stíhání a trestání jednání představujících pronásledování nebo způsobení vážné újmy, a žadatel má k této ochraně přístup.* Podle rozsudku NSS ze dne 30. 9. 2008, čj. 5 Azs 66/2008-70, č. 1749/2009 Sb. NSS, pokud z dostupných zpráv o zemi původu plyne existence obecně účinného právního systému, který však v praxi není schopen zajistit pro určitou specifickou skupinu (či jednotlivce) účinnou ochranu, nelze takový právní systém považovat za dostatečný, i kdyby pro většinu populace jinak dostatečný byl.

[44] Stěžovatelé v řízení před žalovaným uvedli, že se problémy v zemi původu snažili řešit s místním okrskářem, který představuje „*nejvyšší moc*“ v dané oblasti. Ten jim však odpověděl, že policie je proti útokům ze strany vnitřně přesídlených Ázerbájdžánců bezmocná, a doporučil jim odchod ze země. Nelze odhlédnout ani od skutečnosti, že při potyčce s pohraničníky při odchodu ze země přišli stěžovatelé o své doklady, a přestože

několikrát kontaktovali ázerbájdžánské orgány za účelem získání nových dokladů, nikdy jim nepřišla žádná (byť zamítavá) odpověď. Ze zpráv o zemi původu, které měl žalovaný k dispozici, vyplynulo, že ačkoliv se situace osob arménské národnosti v obecné rovině zlepšuje, státní orgány stále tolerují jejich diskriminaci a činí jim problémy při jejich návratu do země. Arméni se mohou setkat s ústrky a znevýhodňováním také při vyřizování dokladů. K tomu v Ázerbájdžánu v roce 2016 docházelo k „regresi“ v oblasti základních lidských práv a svobod. Vzhledem k uvedenému je nesprávný závěr žalovaného, že stěžovatelé se obrátili toliko na obyčejného okrskáře a spokojili se s jeho sdělením, že on jim nepomůže. Žalovaný se nezabýval postojem a jednáním ázerbájdžánských orgánů v kontextu celého příběhu stěžovatelů. Podle NSS je přitom zřejmé, že přestože v Ázerbájdžánu formálně existuje řada právních institutů, jež mají zajistit ochranu všem obyvatelům, je přinejmenším sporná jejich skutečná účinnost v případě osob arménskému původu. Také čtvrtá podmínka pro udělení azylu stěžovatelce je tedy splněna, protože státní orgány v zemi původu nebyly schopny a ochotny poskytnout stěžovatelce odpovídající ochranu.

[45] V řízení nebylo prokázáno, že by na některého ze stěžovatelů dopadala vylučující klauzule ve smyslu § 15 zákona o azylu. Také poslední šestá podmínka pro udělení azylu stěžovatelce dle § 12 písm. b) zákona o azylu je tedy splněna.

[46] NSS uzavírá, že v případě stěžovatelky byly splněny veškeré podmínky pro udělení azylu podle § 12 písm. b) zákona o azylu.

[47] Ve vztahu ke stěžovateli NSS konstatuje, že také vůči němu se žalovaný dopustil nesprávného posouzení podmínek pro udělení mezinárodní ochrany. Žalovaný totiž napadené rozhodnutí opřel o svůj názor na příběh stěžovatelky, který však posoudil nesprávně. NSS pro úplnost poznamenává, že ač tvrzené problémy stěžovatele nedosahovaly intenzity jako u stěžovatelky, jeho příběh je úzce svázán s osudem jeho manželky. Pokud by žalovaný opětovně dospěl k závěru, že stěžovatel podmínky podle § 12 písm. b) zákona o azylu nesplňuje, je nasnadě, aby se zabýval udělením azylu za účelem sloučení rodiny podle § 13 zákona o azylu.

[48] NSS shrnuje, že kasační námitka nesprávného posouzení splnění důvodů pro udělení azylu podle § 12 písm. b) zákona o azylu je důvodná. Uvedené nezákonnosti se přitom dopustil již žalovaný v napadených rozhodnutích, a proto NSS nezbylo než zrušit také tato rozhodnutí.

[49] Vzhledem k tomu, že NSS shledal naplnění podmínek pro udělení azylu stěžovatelce podle § 12 písm. b) zákona o azylu, stejně jako nesprávné posouzení podmínek pro udělení azylu stěžovateli (§ 12, § 13 zákona o azylu), bylo by posouzení námitek týkajících se podmínek pro udělení humanitárního azylu (§ 14 zákona o azylu) a doplňkové ochrany (§ 14a zákona o azylu) nadbytečné. Z toho důvodu se jimi NSS nezabýval (srov. rozsudek NSS ze dne 29. 11. 2011, čj. 9 Azs 14/2011-300, a Kosař, D. a kol. *Zákon o azylu. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, str. 339, týkající se posloupnosti posuzování žádosti o mezinárodní ochranu).

IV. Závěr a náklady řízení

pokračování

[50] NSS napadený rozsudek z důvodů popsaných výše podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil. Vzhledem k tomu, že pro takový postup byly důvody již v řízení před krajským soudem, NSS zrušil také žalobou napadená rozhodnutí a věci vrátil žalovanému k dalšímu řízení [§ 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. ve spojení s § 78 odst. 1 a 4 s. ř. s.]. V dalších řízeních bude žalovaný postupovat podle závazného právního názoru vysloveného v tomto rozsudku [§ 110 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 78 odst. 5 s. ř. s.], zejména pak ve vztahu k posouzení podmínek pro udělení azylu podle § 12 písm. b) a případně též § 13 zákona o azylu.

[51] Podle § 110 odst. 3 věty druhé s. ř. s. NSS rozhodne v případě, že zruší rozhodnutí žalovaného, o nákladech řízení o kasační stížnosti i o nákladech řízení před krajským soudem. Stěžovatelé měli ve věci úspěch, podle § 60 odst. 1 s. ř. s. by jim tedy příslušelo právo na náhradu nákladů řízení. Stěžovatelé však toto právo neuplatnili a ani ze spisu nevyplývá, že by jim nějaké náklady v souvislosti s tímto řízením a řízením před krajským soudem vznikly. Proto NSS rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

[52] Stěžovatelé byli v řízení o kasační stížnosti zastoupeni Mgr. Danielou Menclovou, advokátkou, která jim byla ustanovena usnesením NSS ze dne 21. 5. 2018. Náklady spojené se zastoupením, tj. hotové výdaje a odměnu za zastupování, hradí v takovém případě stát. Zástupkyni se s přihlédnutím k § 7 bodu 5, § 9 odst. 4 písm. d), § 11 odst. 1 písm. b) a d) a § 13 odst. 4 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), po snížení podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu, přiznává odměna za zastupování $2 \times 4\,960$ Kč za dva úkony právní služby (převzetí a příprava zastoupení a doplnění kasační stížnosti za oba stěžovatele) a paušální náhrada hotových výdajů 2×300 Kč, celkem tedy 10 520 Kč. Advokátka nedoložila, že je plátkyní DPH, NSS proto částku odpovídající této dani nepřiznal. Částka bude k rukám zástupkyně placena z účtu NSS do 60 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 31. ledna 2019

Ondřej Mrákota
předseda senátu